

Un cordill, una bicicleta i un somriure

Aquella dona, ja feta, però de bon veure, que ell només havia vist passar algunes vegades per la seva secció, s'aproximava on ell era. Quan fou davant seu, amb cara seria, però to amable, li digué:

-- Bon dia senyor Comas. Senyor Comas, el senyor Schmidt vol parlar amb vostè. Sisplau, demà, a les 10, pugui al seu despatx.

Per a Joan Comas i Canyamàs fou una sorpresa que el propietari d'aquella coneguda empresa volgués parlar amb ell. Feia només dues setmanes que hi treballava, havia tractat amb el cap de personal i amb el cap del departament on exercia la seva professió, però en Joan no s'havia imaginat haver de parlar mai amb el propietari.

Des d'aquell moment, en Joan quedà intrigat preguntant-se una i altra vegada per què Herr Schmidt volia parlar-li i de què li volia parlar.

No podia imaginar que seria a causa de la feina, perquè hi havia el director i el cap de personal per fer-ho.

Durant les hores que seguiren, en Joan no pogué trobar cap raó plausible, de què volia parlar-li Herr Schmidt. Aquella nit en Joan Comas i Canyamàs, no dormí gaire bé.

L'endemà, a l'hora que li havia estat indicada, en Joan era al avant-despatx de Herr Schmidt, on la dona de bon veure, en veure'l entrar, li va somriure al mateix temps que premia un botonet d'un aparell que hi havia sobre l'escriptori on estava asseguda. Només hagué d'esperar uns instants, fins que la dona de bon veure li feu senya que ja podia entrar.

En Joan es va trobar davant d'un home d'aspecte simpàtic, alt, d'una cinquantena d'anys i amb el cabell gairebé blanc. Després d'invitar-lo a seure aquell Herr Schmidt li va comunicar:

-- "Senyor Comas, tinc un bon amic que també es diu Comas, Pau Comas, amb el qual cada dimecres, des de fa molts anys, jugo a cartes.

El seu pare era català. Ell i tots els seus germans són nascuts a Suïssa. Quan li vaig comentar que jo tenia un nou col·laborador que de cognom es diu Comas, com ell, em va dir que li agradaria parlar amb vostè i em va demanar que li ho comunicués.

En Pau és professor de música i dóna llisons a casa seva. Viu a prop d'aquí. Li he anotat l'adreça. És una casa on venen instruments de música.

En Pau és molt conegut i apreciat aquesta població”.

En Joan no s'esperava el que aquell Herr Schmitd li comunicà i quan va plegar de la feina, encara li voltaven pel cap les paraules d'aquell home que jugava a cartes amb una persona que portava el mateix cognom que ell.

La curiositat l'instigà anar tot seguit a l'adreça que Herr Schmidt li havia donat. Només amb intenció de veure on era i prou.

Quan fou a prop de l'adreça, en Joan ja pogué observar un rètol que indicava: Pau Comas / Musikhaus i una casa tipus xalet, on, als baixos i a cada costat de la porta d'entrada, hi havia un aparador que tots dos mostraven instruments de música, violins, acordions, clarinets, etc.

El proper dissabte en Joan Comas no s'ho va pensar gaire. A mitja tarda, en Joan ja empenyia la porta d'aquella casa. En fer-ho sonaren uns agradables tons, com els que fan els esquellots que porten les cabres.

A la botiga no hi havia ningú, però uns esquellots, que hi havia penjats sobre la porta, havien avisat a Pau Comas, que aparegué tot seguit sortint de la rebotiga.

Al Joan se li aparegué un home somrient, de cos rodanxó, cara rodona i d'una seixantena d'anys. Vestia armilla color blau-marí sobre camisa color teula i la testa coberta amb una boina negra col·locada de gairell.

El somriure de Pau Comas es va accentuar quan en Joan li digué que treballava a l'empresa Schmidt i qui era.

En Pau Comas el convidà a passar a l'interior i en Joan va entrar a una sala d'estar molt acollidora on una dona que tenia a les mans una capsa rodona de galetes també li va somriure. En Pau, li digué:

-- Anàvem a prendre un cafè. Té temps per prendre un cafè amb nosaltres?. Li presento a la Mimi, la meva dona.

En Joan acceptà l'oferta i seguiren una sèrie de preguntes que en Pau feu a Joan. Mentre les responia, en Joan veia que la fisonomia de Pau no se li feia gens estranya. Li recordava algú. Veient aquella cara rodona, el constant somriure de Pau Comas i la seva simpàtica expressió, li semblava que veia la imatge del seu avi patern, un Comas. A la ment li aparegué aquella fotografia que penjava a casa dels seus pares a Barcelona.

Però en Joan no es va atrevir a manifestar-ho aquell home, de cognom Comas com ell. Herr Pau Comas li mostrà fotografies dels seus fills, d'en Bruno i de la Susi. Quan en Joan veié el retrat de Bruno, que representava un home d'una trentena d'anys, tingué una altra sorpresa, la mirà atentament i llavors ja no pogué estar-se'n de dir al senyor Pau Comas:

-- *“Senyor Comas, el seu fill té molta semblança amb el meu pare. Al meu pare quan era jove. Em ve a la memòria una fotografia d'ell que m'agradaria que vostè la pogués veure. Sí, el seu fill se sembla molt al meu pare quan era jove”.*

Després que en Joan explicà que els seus pares vivien a Barcelona, on ell va néixer i que no tenia cap familiar a Suïssa, en Pau Comas, explicà que el seu pare era de Llers a prop de Figueres i casat amb una alemanya d'un poble de Schwarzwald i que es varen establir a Suïssa, concretament al Cantó Thurgau, on tenien un negoci de vins a Frauenfeld. Allí havia nascut ell i els seus germans.

En Joan, sorprès per aquelles semblances i després de mirar i remirar les varies imatges que en Pau li havia mostrat de la seva família, digué al senyor Pau Comas que comunicaria als seus pares la trobada d'una família Comas a Suïssa i que els demanaria que li enviessin fotografies de membres de la família, dels Comas.

La intenció d'en Joan agradà a Pau i la seva muller i l'invitaren a tornar a visitar-los quan en tingués ganes, sobretot quan tingués les fotografies que havia esmentat.

Quan en Joan sortí de casa de la família Pau Comas, a la seva ment hi tenia un munt de preguntes relacionades amb la trobada que acabava de tenir amb la família, Comas – Müller. Més que res tenia en ment la imatge del fill del senyor Comas que comparava amb la de la fotografia del seu propi pare. Aquella fotografia que tantes vegades havia vist a casa seva.

En Joan no s'atreví a visitar al senyor Comas sense les fotografies que havia demanat que li enviessin des de Barcelona.

Se li feu llarg tot el temps que transcorregué fins que va tenir a les mans, aquell paquet certificat que li enviaren. El seu pare havia estat força generós amb el nombre de fotos que li havia enviat.

Per a Joan Comas i Canyamàs, tornar a veure, després de tant de temps, anys, totes aquelles fotografies, lluny del seu país, de casa seva i dins la solitud de la seva habitació, fou una experiència emotiva que conservaria per sempre més dins l'espai de records íntims. Tornar veure i reveure totes aquelles imatges, de la seva família i d'ell mateix, per

a en Joan fou també com fer un tom per la seva vida de 27 anys.

En Joan no volgué esperar que fos dissabte per anar a comunicar a la família Comas – Müller, que ja havia rebut les fotografies.

Era un dimarts, quan en Joan feu sonar els esquellots de la porta de la casa de Pau Comas una altra vegada. En ser dins, en Joan oí veus i tot seguit d'una porta lateral, aparegueren en Pau i una jove dona que tenia a les mans un estoig de violí.

En Pau el saludà amb to familiar i amb el seu etern somriure:

-- *“Grüetzi Herr Comas”*- abans que Joan pogués respondre, en Pau, amb to festiu, digué, a la jove dona:

-- *“Mònica, aquest jove és en Joan Comas. Sí, Mònica, Comas, Comas com jo. És de Barcelona, català com era el meu pare. El senyor Comas treballa de tècnic a l'empresa Schmidt.*

-- *Herr Comas, ella és, la Mònica Meier, alumna meva”.*

La Mònica allargà la mà, mentre deia: *“Mucho gusto”* i veient la cara de sorprès de Joan, va precisar que ja feia tres anys que a l'estiu anava a Tossa de Mar a treballar unes setmanes i al mateix temps estudiar Castellà.

En Joan escoltà aquelles paraules, mentre tenia a la seva mà, la d'aquella jove dona, una mà fina i plena de vida. La Mònica retirà la mà mentre deia: *Ich muess go, Uf wieder luega. (Me n'haig d'anar, a reveure)* I tot seguit es col·locà l'estoig a l'esquena, en bandolera, mentre, ja sortint de la botiga, amb un somriure vers els dos homes, digué: *“Adéu”*

Després d'oír, aquell inesperat *“Adéu”*, en català, en Joan comunicà al senyor Pau Comas, que el motiu de la visita només era per comunicar-li que ja havia rebut les fotografies de família que volia mostra-li i que amb molt de gust tornaria un altre dia per fer-ho.

La resposta entusiasta de Pau, fou que havia pensat convocar els seus dos fills, la Susi i en Bruno i que així en Joan els coneixeria i podrien veure conjuntament les fotos i que ja li comunicaria el dia de la trobada.

Quan en Joan sortí d'aquella botiga, gairebé no oí el so dels esquellots penjats sobre la porta. La seva atenció era a la seva mà dreta on s'hi mantenia l'agradable sensació deixada per la mà fina i plena de vida de l'alumna d'en Pau, de nom, Mònica i mirada franca. A cada pas que feia, la ment d'en Joan ja forjava la intenció de reveure aquella

jove dona que en al seu “*adéu*” hi havia afegit un somriure encantador.

Deduint que el proper dimarts, l'alumna aniria a casa el professor, a casa del senyor Pau Comas, en Joan prengué la decisió d'apropar-se a la casa i esperar que en sortís la Mònica en acabar la lliçó. No estava segur si, parlar-li o seguir-la discretament per esbrinar on vivia.

Tal i com s'ho havia proposat, després d'esperar-se vigilant la porta de la casa de Pau Comas, en sortí la Mònica, però en Joan no tingué cap mena d'oportunitat, perquè la Mònica sortí ja amb l'estoig en bandolera, gairebé corrent i arrapà una bicicleta que era atansada a la tanca del jardí i d'un salt inicià una potent pedalada.

Només per uns moments en Joan pogué veure aquella imatge fugissera. La imatge de la Mònica amb el cabell lliurat al vent, la faldilla sobre els genolls i les mans segures al manillar. Fou una imatge que al Joan li caigué a l'ull. Una imatge que la seva ment associà amb la d'una d'aquelles amazones mitològiques cavalcant amb el cabell al vent, i l'estoig de fletxes a l'esquena.

Passaren uns dies i en Joan Comas rebé la notícia d'en Pau que la trobada seria el proper diumenge a la tarda.

Aquell diumenge de Maig de 1963 en Joan Comas i Canyamàs, a l'hora convinguda, feu sonar els esquellots de la porta de la casa de Pau Comas. El matrimoni Comas – Müller i els fills, en Bruno i la Susi, ja l'esperaven. Després de les salutacions i mots de cortesia i en observar que sobre la taula no hi havia res, només un àlbum, el Joan va entendre que tots estaven encuriosits per a veure les esperades fotografies.

Mentre obria el paquet de fotografies, en Joan sentia dins seu la temença de fer el ridícul. Temia haver estat massa agosarat, esmentant la molta semblança del seu pare amb Bruno, el fill de Pau.

Les fotografies de la família de Joan, iniciaren un recorregut passant de mà en mà i la Mimi observant-ne una exclamà: “*Pau, aquest est tu!*” Sí, l'avi de Joan tenia molta semblada amb en Pau. També n'hi havia una del pare de Joan, fotografiat de jove, que per la semblança amb Bruno, causà l'admiració de tots els presents i naturalment, també contribuí a tranquil·litzar l'estat d'ànim d'en Joan.

En Pau Comas, entusiasmada, volgué saber força detalls sobre l'origen de la família de Joan, però malauradament en Joan no en sabia gaire. Al seu pare va néixer a Tarragona, però ignorava el lloc d'origen del seu avi patern.

Recordava que a casa seva havia sentit dir alguna vegada que l'avi, Josep Comas, havia

viscut de jove a Barcelona. També recordava haver sentit parlar, d'un germà d'ell o sigui un Comas, oncle del seu pare, que se n'havia perdut el rastre. Anava embarcat de cuiner en un vaixell i no se'n va saber ja mai més res. Després hi hagué la gerra civil a Espanya i tot seguit la segona guerra mundial.

Tant en Pau Comas com en Joan Comas, com que no disposaven de proves evidents de tenir avantpassats comuns, es conformaren només amb la possibilitat de tenir-los. Tot seguit la bonhomia de Pau Comas, proposà fer un brindis per haver-se conegut i oferí al Joan el tractament de tu i també que li podia dir: "Onkel Pau".

Aquella trobada i les fotografies de les respectives famílies, fou la causa de l'inici d'una amistat que avui, després, del traspàs de Pau Comas i la Mimi Comas, encara perdura entre Bruno, la Susi i en Joan Comas.

Aquella nit en Joan trigà molt adormir-se. Vetllà llarga estona, recopilant tot el que havia viscut a casa la família Comas – Müller. També en ment li vingué la Mònica, aquella noia que amb un somriure encantador li havia dit "adéu" i que el seu primer intent d'establir-hi contacte havia fracassat. En Joan s'adormí convençut que havia de canviar de mètode si volia tenir un mínim d'èxit.

El dimarts següent, en Joan s'apropà a la casa de Pau per esperar, una segona vegada, la sortida de la Mònica i provar un altre procediment per a parlar-li.

A la butxaca portava un cordill resistent i un tallaungles junt amb el manyoc de les claus de casa. Confiava veure la bicicleta de la Mònica atansada al mateix lloc de la tanca del jardí de la casa. Quan la veié al mateix lloc i segur que no el veuria ningú, en una acció ràpida, amb el cordill, lligà la roda de darrera de la bicicleta a la part baixa de la tanca amb un fort nus, difícil de desfer i s'allunyà ràpidament, on no fos vist per la Mònica en sortir.

El seu pla, -si li sortia bé- era aparèixer com un "àngel salvador" davant de la Mònica i així poder establir conversa amb ella.

En Joan esperà, un xic neguitós, sense perdre de vista la porta d'on hauria de sortir la Mònica i ella sortí col·locant-se l'estoig en bandolera a l'esquena i, també amb pas lleuger, anà fins on era la bicicleta. Al no poder-la separar de la tanca, s'ha ajupí, contrariada, per veure'n la causa.

Mentre ella, ajupida, intentava inútilment desfer el nus, en Joan s'apropà amb posat d'innocent, "com si vingúés de l'hort" i ajupint-se al seu costat, li preguntà: "*Hola. Algun problema? Una avaria?*"

Ella, sorpresa, ajupida i molt nerviosa, només li respongué: "*Ah. Hola*", sense deixar de

bregar amb el nus del cordill. En Joan, també ajupit, senyalant el cordill, continuà:

-- "*La pròxima vegada no la lligui tant fort*"

La Mònica reaccionà visiblement furiosa, enrabiada:

-- "*No he estat jo qui la lligada! Tant beneita no soc jo! Algun brètol... Vaig a demanar al senyor Comas que em deixi una tisora...*"

"L'àngel salvador" en forma de Joan, intervingué:

-- "*No cal, pot ser que jo la puc ajudar...*" al mateix temps que utilitzant el tallaungles del manyoc de les seves claus, amb un gest ràpid i segur tallà el cordill alliberant la bicicleta de la Mònica de la tanca.

Alliberada la bicicleta, l'actitud i l'expressió de fúria de la Mònica es transformà en sorpresa. Abans que ella pogués dir res el Joan declarà:

-- "*Anava a preguntar al senyor Comas si té discos de música per ballar*".

La Mònica l'informà que en Pau Comas, només venia discos de música clàssica. I afegí que ja sabia de l'afició que a Catalunya hi ha al ball. Sobre tot a les Festes Majors.

Seguiren les banalitats que, en el primerencontre, es diuen un home i una dona i en Joan li manifestà que s'alegrava d'haver tingut la "xamba" de trobar-la. Perquè, potser ella li podria indicar on i com es podia relacionar amb gent jove i en Joan precisà: *com vostè i jo*.

També li explicà que encara no coneixia prou bé Burgdorf i que els caps de setmana anava a passar-los a Berna, on hi havia viscut tres anys.

La Mònica li proposa conèixer l'agrupació *Amis de la nature*, perquè entre els socis n'hi havia alguns que coneixien Catalunya per haver-hi estat durant la guerra civil del 1936 - 1939 com a membres de les Brigades Internacionals. També li digué que ella n'era sòcia i que precisament el pròxim cap de setmana la seva secció dels *Amics de la Nature*, tenia organitzada una sortida a la casa-refugi de Gorneren. A prop de Kiental. Hi anaven per a fer-hi feines de manteniment i que segurament li agradaria l'ambient d'amistat entre grans, joves i petits.

Foren els ulls i el somriure de la Mònica què obligaren al Joan acceptar el que ella li proposava.

Aquell cap de setmana, entre els *Amics de la Nature*, i amb la Mònica, fou decisiu per a conèixer persones amb les que mantindria una llarga amistat. Fou també l'inici, primer d'una amistat i després d'una relació amb la Mònica, que amb el temps els conduiria fins el matrimoni.

Quan ja havien decidit formar família i en Joan sol·licità al consolat espanyol el necessari certificat de solteria, per poder casar-se, tant en Joan, com la Mònica i la seva família, tingueren una inesperada sorpresa, perquè l'autoritat espanyola, per mitjà del consolat, informà oficialment al Joan que:

-- *“si no se casa por la Iglesia Católica su matrimonio no será legal en España y sus hijos no serán reconocidos como legítimos por las leyes españolas”*

Si per a Joan fou un advertiment, per a la Mònica i la seva família fou alguna cosa més. Eren unes persones de comportament cristià, que tot i sabent de la dictadura que aleshores hi havia a Espanya, se'ls feia difícil entendre que l'Església Catòlica estès tant vinculada i d'acord amb aquella mena de règim, que fins i tot li fos permès intervenir en el Registre Civil, i Joan els explicà que precisament per aquella actitud, persones d'indubtable pensament cristià, com el cardenal Vidal i Barraquer, en Pau Casals i d'altres, es manifestaven públicament contra determinats comportaments de l'Església Catòlica d'Espanya i del regim de dictadura.

Haver-li lligat a la tanca, la bicicleta de la Mònica, l'amistat amb la família Comas – Müller i els contactes dins l'ambient professional, determinaren que en Joan entrés a conviure amb un “món” que fins llavors poc coneixia. I mentre anava coneixent la forma de comportament d'unes persones que vivien en un país amb unes estructures polítiques molt diferent de les del seu, en Joan hagué de modificar el prejudici que de la societat suïssa, per desconeixement, tenia.

Ben aviat en Joan va constatar que el consens era la manera que els ciutadans suïssos utilitzen per posar-se d'acord i que la figura de Conseller era present a tots nivells: Gemeinde, Kanton i Bund. Una figura que a ell no li era desconeguda, perquè li feia evocar els millors moments de la història de Catalunya. Fins i tot estava convençut que el caràcter català s'adaptava bé a la forma de govern i convivència de Suïssa. En Joan mig en broma, mig seriosament sempre que viatjava a Catalunya esmentava que el “seny català” se sentia bé convivint dins del “consens suís”, perquè, tant l'un, com l'altre, anteposen el pacte a la brega.

Vingueren els anys que del matrimoni entre la Mònica i Joan en nasqueren els fills i també vingueren els anys que des de Catalunya, arribava el ressò dels crits de: “Amnistia, Llibertat, i Estatut d'Autonomia”, i al Joan, també li arribà, per correu, el primer exemplar

del diari "Avui", que pogué publicar-se gracies a l'aportació econòmica de molta gent, de dins i fora de Catalunya, el dia de Sant Jordi de 1976.

Aquell mateix any de 1976 en Joan, junt amb altres membres socis de Casa Nostra, pogué assistir a la celebració dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'Aula Magna de la Universitat de Lausanne, serien els últims Jocs Florals que se celebrarien a l'Exili.

Mentrestant, en Joan constatava com els Jurassiens de parla francesa, per motius lingüístics i culturals, reivindicaven un cantó propi amb la separació del Cantó de Berna i que amb el Referèndum de 24 de setembre de 1978, la gran majoria dels ciutadans suïssos, feien possible que *La Republique et Canton du Jura*, el dia 1 de gener de 1979, fos una realitat, dins la Confederació Helvètica.

El primer aniversari de l'existència de la *Republique et Canton du Jura*, el govern del jove cantó invità *un determinat grup de gent* de Catalunya, assistir als actes de la celebració. Fou una invitació pensada, perquè aleshores Catalunya reivindicava el seu Estatut.

Com tots els demés socis de Casa Nostra, en Joan també rebé notícia de la participació de catalans que vindrien expressament de Catalunya a la celebració del primer aniversari del Cantó Jura i com molts d'altres, també acudí a Porrentury.

Porrentury fou la pintoresca població on, amb una cercavila pels seus carrers, els catalans vinguts de Catalunya, pogueren lluir els seus signes i bandera amb tota llibertat. Tots els assistents a la celebració, foren obsequiats amb un exemplar d'una rajola amb els escuts del Cantó Jura i de Catalunya. Un model de rajola que es creà expressament per a la celebració i record d'aquell dia. Un record que molts membres de Casa Nostra encara conserven.

Quan aquell dia de primavera de l'any 1992 sonà el telèfon, poc esperava la Mònica que fos un funcionari del Comitè Olímpic Suïss, qui volia parlar amb el seu fill Alex.

A l'Alex li comunicaren que l'havien escollit per anar a Barcelona amb la delegació del comitè olímpic suïss, en qualitat d'intèrpret, per acompanyar un grup de persones de la delegació, durant els Jocs Olímpics de Barcelona.

Si pel Alex seria una vivència més a Barcelona, per a la Mònica i pel Joan aquell fet els feia sentir una satisfacció especial, sobre tot en Joan se sentia cofoi que el seu fill, Alex Comas, hagués estat escollit per anar a Barcelona amb la delegació suïssa. Anar a Barcelona, la ciutat on ell va viure els seus primers 25 anys de la seva vida.

Com els fills d'en Joan, molts serien els fills d'aquells catalans i catalanes, que emigraren a Suïssa la dècada dels anys seixanta, que esdevindrien ciutadans suïssos amb cognom català. Uns ciutadans dels quals els pares i mares podien sentir-se cofois, com el Joan se sentia.

Serien uns ciutadans que per lligams familiars, el coneixement de llengües i de Catalunya, tindrien, tant en el camp particular com professional, un valor afegit. Un valor que serviria per a establir contactes i relacions entre la societat suïssa i la catalana.

En Joan assegut al balancí de casa seva, observa com la Mònica afegeix fotografies a l'àlbum de família. Ara, la majoria, són ja fotos dels nets que tenen. De tant en tant, la Mònica se li acosta i li'n mostra alguna. N'hi mostra una que ja té alguns decennis i se la miren. Ella li diu: *Te'n recordes, Oi?* En Joan mira la fotografia. Constata que, llavors, el cabell de la Mònica era color or vell i que ara és ja de plata. Amb un gest instintiu es passa la mà per la testa. És conscient que el seu ara ja és gris i ja no n'hi queda gaire, ni de cabell ni d'existència. La Mònica segueix ocupant-se de les fotos. En Joan segueix assegut al balancí i clou els ulls. Mentalment inicia una mena d'inventari dels seus records. Dins del munt d'imatges i troba la imatge i el cos rodanxó de "l'Onkel" Pau Comas. També i troba la imatge de la petita i bonica cabana del *Schrebergarten* del pare de la Mònica, lloc de les primeres intimitats amb ella.

Veu els seus pares junt amb els seus fills, envoltats dels coloms de la Plaça de Catalunya de Barcelona. Veu tantes coses..., veu el seu net René tocant el saxofon.

La Mònica li pregunta: *"Que dorms?"* Ell li respon que no. *"Amb què estàs pensant?"* Li diu ella. Ell li respon: *"Estic intentant recordar de quin color era el cordill amb el que et vaig lligar la bicicleta a la tanca del jardí d'en Pau Comas."*

* * *

Pere Vergés i Villalonga

Vilanova i L.a Geltrú, / Setembre de 2007